

Svenska kommunisterna och "Lenins testamente"

Inledning

Det som kommit att kallas för "Lenins testamente" blev känt i "väst" redan hösten 1926, då den amerikanske vänsterjournalisten Max Eastman lät publicera detsamma i *New York Times*. Därefter publicerades det på en mängd språk¹, men inte i den kommunistiska pressen och inte i Sovjetunionen, även om det där citerades då och då i olika sammanhang, bl a gjorde Stalin det själv när det passade hans syften.² I den stalinistiska rörelsen blev "testamentet" något av en het potatis som man inte ville tala om och som man ibland förnekade existensen av.

Efter Stalins död, i samband med det sovjetiska kommunistpartiets 20:e partikongress 1956, beslöt man dock att offentliggöra "testamentet", som egentligen var en samling brev och anteckningar. Publiceringen innebar dock problem för de Moskvatrogna kommunisterna som så länge hade ignorerat detsamma. Och eftersom Lenin i "testamentet" uttalade sig om ledande bolsjeviker på ett sätt som avvek från den som var gängse i den officiella parti-historien fanns behov av att presentera "testamentet" så att det tolkades på ett "acceptabelt" sätt: För alla utom Stalin försökte man nedtona eller ignorera de positiva omdömena och blåsa upp de negativa. När det gällde Stalin var det snarare tvärtom.

Ett representativt exempel på hur man från kommunistiskt håll lanserade "testamentet" ges av följande artikel ur det svenska kommunistpartiets dagstidning *Ny Dag* (24/10 1956). Här får de svenska kommunisterna för första gången en "officiell" redogörelse för "testamentets" innehåll. Exempel på hur artikeln försöker tillrättalägga "testamentets" innehåll kommenteras i noter. Hela "testamentet" finns på marxistarkivet, se [Brev till kongressen m m](#).

Martin Fahlgren (mars 2010)

Ur *Ny Dag* 24/10 1956

Lenins "testamente"

Vid SUKP:s 20:e kongress framhöll den kvinnliga professorn A. Pankratova i sitt betydelsefulla tal om den dittillsvarande sovjetiska historieforskningen bland annat, att man måste rätta väsentliga brister då det gällde Sovjetunionens kommunistiska partis historia och att den senast utgivna upplagan av Lenins samlade skrifter (den fjärde i ordningen) företedde betydande luckor (trots att den omfattar 35 band). De vetenskapliga tidskrifterna *Kommunist* och *Voprosy Filosofij* har fortsatt denna sovjetiska självkritik, belyst tidigare undanskymda frågeställningar och även återgett förut ej publicerade dokument. Till dem hör en del brev som Lenin dikterade i december 1922, bl. a. Brev till kongressen, känt under namnet Lenins "testamente". Dessa leninska dokument bekantgjordes för delegaterna på 20:e partikongressen och publicerades senare i *Kommunist* nr 6. Nu föreligger de också i svensk översättning, i en broschyr utgiven av Förlaget för litteratur på främmande språk i Moskva. Den ytterst intressanta skriften distribueras av Arbetarkulturs förlag.

I Brev till kongressen ger Lenin uttryck åt sina allvarliga bekymmer för vissa personliga karaktärsdrag hos dåvarande ledande personligheter i partiet, åt sin ständiga omsorg om partiets enhet. Han föreslår en utökning av den dåvarande centralkommittén, vilken omfattade 27 ledamöter, till 50 eller 100 medlemmar "för att förebygga att konflikter mellan mindre delar av centralkommittén kunde få en alltför överdriven betydelse för partiets framtid". Han

¹ På svenska bl a i Trotskijs *Det verkliga läget i Ryssland* (1929) och delar av testamentet i *Socialistiska Partiets Socialistisk Tidskrift 1935*

² Text citerar Stalin Lenins kritiska anmärkningar om Bucharin, bl a att denne "aldrig helt förstått dialektiken", i ett tal vid SUKP(b):s plenum 1 april 1929. Se samlingen [Stalin och Lenins "testamente"](#).

ansåg att partiets stabilitet framför allt hotades av spänningen mellan Stalin och Trotskij-
”Efter ha blivit generalsekreterare har kamrat Stalin i sin hand koncentrerat en gränslös makt,
och jag är inte säker på att han alltid kommer att kunna tillräckligt varsamt utnyttja denna
makt”, skrev Lenin, som även förehöll honom nyckfullhet och bristande tolerans. Om Trotskij
framhöll Lenin att denne icke var bolsjevik och behärskades av alltför stor självsäkerhet.³

Detta brev upplästes för delegationerna på 13:e partikongressen. De uttalade sig emellertid för
att låta Stalin kvarstå som generalsekreterare i förhoppning om att han skulle lära av Lenins
kritiska anmärkningar. Efter Lenins död utvecklades Trotskij som bekant till en fiende till det
socialistiska uppbygget, medan Stalins förtjänster härvidlag fastställdes även efter den 20:e
kongressen. Däremot har Lenins farhågor beträffande Stalins negativa sidor tragiskt bekräftats
av historien.

Stalin har länge också framstått som den egentlige utformaren av en riktig marxistisk politik i
den nationella frågan. Lenins brev Till frågan om nationaliteterna eller och ”autonomise-
ringen” klargör dock att Lenin var den verkliga initiativtagaren och grundaren av Socialistiska
sovjetrepublikernas union. ”Autonomiseringen” var en idé som framfördes av Stalin 1922 och
som gick ut på att sovjetrepublikerna skulle sammanslutas genom att de inträdde i Ryska
socialistiska federativa sovjetrepubliken. Lenin kritiserade skarpt detta förslag och föreslog en
annan principiell lösning, nämligen att alla sovjetrepubliker, inklusive RSFSR, frivilligt och
på basis av full likställdhet skulle sammansluta sig i en ny statsbildning, Sovjetrepublikernas
union. I detta sammanhang fördömde Lenin vidare de bryska metoder som kommit till an-
vändning i Grusien samt kvardröjande storrysk nationalism. Han inskräpte att ”man måste
skilja mellan nationalismen hos en förtryckarnation och nationalismen hos en förtryckt nation,
nationalismen hos en stor nation och nationalismen hos en liten nation” och inskräpte att den
proletära klasskampens intressen kräver att man aldrig får bedöma den nationella frågan
formellt, utan ständigt måste ta hänsyn till skillnaden i förhållandet mellan proletären från en
förtryckt (eller liten) nation och proletären från en förtryckande (eller stor nation).⁴ Denna
lärdom har blivit allt betydelsefullare i en tid, då den nationella frihetsrörelsen i de koloniala
länderna ställer proletariatet i förtryckarnationerna inför ansvarsfulla och komplicerade
politiska uppgifter. Det gäller exempelvis i dag den franska arbetarklassens ställning till
Algeriet och den engelska arbetarrörelsens ståndpunktstagande till Kenya. Det gäller även
hela den internationella arbetarrörelsens uppträdande i frågan om Suez.

³ En märklig tolkning av vad Lenin faktiskt säger. Så här står det i ”testamentet”: ”Jag vill bara påminna om att
oktoberepisoden med Zinovjev och Kamenev givetvis inte var någon tillfällighet, men att den lika litet kan
läggas dem personligen till last som Trotskij hans ickebolsjevism”. Det Lenin framhåller är att man *inte* ska
kritisera Trotskij för hans ”ickebolsjevism” och syftar då på det faktum att Trotskij *tidigare*, fram till sommaren
1917, inte tillhörde bolsjevikpartiet (hänvisningen till Zinovjev och Kamenev gäller också något som hände i det
förflutna, i deras fall hösten 1917). Att vränga detta till att Lenin ”framhöll” att Trotskij ”icke var bolsjevik” är
sannerligen magstarkt.

Beträffande den andra kritikpunkten, att Trotskij ”behärskades alltför stor självsäkerhet”, så bygger den på
följande formulering av Lenin: ”Personligen är han måhända den talangfullaste medlemmen i den nuvarande
centralkommittén, men han är också behäftad med alltför stor självsäkerhet och lägger alltför stor vikt vid den
rent administrativa sidan av saken.” Här är artikelns påstående om Lenins syn på Trotskij ”självssäkerhet”
korrekt, fast å andra sidan undviker man konsekvent Lenins alla positiva omdömen om Trotskij – t ex att Lenin
talar om Trotskij som ”den talangfullaste medlemmen” och hans ”enastående begåvning”.

Samtidigt som tidningsartikeln försöker få Lenins omdömen om Trotskij att framstå som mer negativa än de i
själva verket var, nedtonas Lenins kritik mot Stalin. Om denne säger Lenin bl a att han ”är alltför grov” och att
detta inte kan ”toleras hos en generalsekreterare” och man därför bör ”överväga ett sätt att förflytta Stalin från
denna post”, vilket Ny Dag-artikeln förtiger.

⁴ Lenin ägnar flera sidor åt ”frågan om nationaliteterna”, i synnerhet problemet med Georgien. Han kritiserar
kraftigt Ordzjonikidzes och Dzerzjinskijs agerande och betonar: ”Det politiska ansvaret för hela denna sant
storryska nationalistiska kampanj bör givetvis läggas på Stalin och Dzerzjinskij.”

Lästips

I [Lenins sista strid](#) redogör Moshé Lewin grundligt för Lenins ”testamente” och de politiska frågor som Lenin reste där och i andra texter under åren 1922-23.